

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตย: กรณีภาคเหนือตอนล่าง” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทของสังคมไทย ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490-ปัจจุบัน ในสี่ประเด็นนั่นก็คือ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ความรู้สึก และความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งทั้งสี่ประเด็นนี้จะสัมพันธ์กัน โดยใช้พื้นที่สามพื้นที่ในจังหวัดสุโขทัย นั่นก็คือ เขตเทศบาลกงไกรลาส อำเภอกงไกรลาส ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง และตำบลดิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย เป็นกรณีศึกษา

ผลของการศึกษาพบว่า การสนองตอบต่อรัฐและทุนที่เข้ามาในทั้งสามพื้นที่นั้นทำให้พื้นที่ทั้งสามที่เดิมเป็นพื้นที่ชนบทเปลี่ยนแปลงไปโดยมูลฐาน นั่นคือ ในเขตเทศบาลกงไกรลาสนั้น เนื่องจากที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าทางเรือมาก่อน แล้วเปลี่ยนมาเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบกในภายหลัง ดังนั้นจึงทำให้กระบวนการการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ของเขตเทศบาลกงไกรลาสนั้นก่อให้เกิดผู้ประกอบการการผลิตและการค้าที่หลากหลายและโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่มีผู้ประกอบการขนาดใหญ่และคนจนจำนวนน้อยอยู่ที่ปลายมุมบนและล่าง ขณะที่ตรงกลางที่มีเนื้อที่ขนาดใหญ่คือผู้ประกอบการระดับกลางที่มีเป็นจำนวนมาก ส่วนในแง่อารมณ์ความรู้สึกนั้น การเป็นผู้ประกอบการหมายถึงการที่ต้องไปสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ เช่นพื้นที่ของการดำเนินการสาธารณูปโภคและโครงสร้างฐาน เพราะเป็นพื้นที่ที่เอื้อประโยชน์ในการประกอบการของพวกเขา ดังนั้นจึงทำให้อารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองก่อตัวขึ้น นั่นคืออารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการได้รับประโยชน์เป็นการเฉพาะตัว กับอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการให้มีการสนองตอบพวกเขาในพื้นที่สาธารณะ ด้วยอารมณ์ความรู้สึกเช่นนี้ พวกเขาจึงเรียกร้องให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นสนองตอบต่อพวกเขาทั้งในแง่ความต้องการในประโยชน์เป็นการส่วนตัว และการได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจการสาธารณะ ในแง่ นักการเมืองท้องถิ่นนั้น ผู้สมัครเป็นนายกเทศมนตรีและคณะต้อง “แสดงในพื้นที่สาธารณะ” ว่าเป็นผู้ที่มีปฏิบัติการเพื่อสาธารณะ จึงจะได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาบริหารงานเทศบาล ในขณะที่เดียวกันเนื่องจากโครงสร้างของผู้ประกอบของบ้านกงส่วนใหญเป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ดังนั้นนักการเมืองท้องถิ่นที่ได้รับความไว้วางใจ จึงเป็นผู้ที่มาจากพื้นเพคนระดับกลางเช่นเดียวกัน เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับพวกเขามากกว่าผู้ประกอบการระดับสูง อีกทั้งเนื่องจากการเป็นผู้ประกอบการทางการค้าจึงทำให้พวกเขาเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการและ

จัดการงบประมาณโครงการของเทศบาลอีกด้วย นี่คือประชาธิปไตยในแบบของเขตเทศบาลงไกรลาส

ในขณะที่ที่ตำบลวังลึกที่เป็นเขตชุมชนเก่า นั้น ผู้คนทั้งหมด แต่ดั้งเดิม ทำการผลิตพืชผลทางการเกษตรนั้นคือปลูกข้าว และเสริมด้วยพืชไร่ และเมื่อเปลี่ยนเข้าสู่สมัยใหม่ ชาวนาทั้งหลายก็เปลี่ยนกลายเป็นผู้ประกอบการและพืชไร่ เช่นอ้อย เป็นต้น ซึ่งความเป็นผู้ประกอบการของตำบลวังลึกก็เช่นเดียวกับเขตเทศบาลงไกรลาส คือได้สร้างระบอบอารมณืความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการ ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากผู้ประกอบการ ที่ในลำดับแรกคือผู้ประกอบการค้าพืชไร่ และต่อมาคือผู้ประกอบการไร่อ้อยและอื่นๆ ที่สามารถสนองอารมณืความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะของผู้ประกอบการข้าวและพืชไร่ได้ จึงสามารถขึ้นดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขของการเป็นสังคมที่เป็นสังคมหมู่บ้านดั้งเดิม ที่ความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติและเครือญาติเสมือนยังคงเข้มแข็งอยู่ ประกอบกับการที่ผู้นำท้องถิ่นแบบเดิมคือ คนโต นั้น ปรับตัวได้ โดยสามารถมีปฏิบัติการเพื่อสนองอารมณืความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะของผู้ประกอบการระดับกลางได้ ดังนั้นจึงยังคงมีอิทธิพลทางการเมืองในระดับสูงภายในตำบล อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการทางการเมืองใดๆ ของคนโต เช่น การล้มหรือสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่น จะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการด้วยโครงสร้างทางสังคมการเมืองของวังลึกจึงเป็นแบบสามเหลี่ยมปิรามิดที่มีผู้ประกอบการระดับสูงและคนโตอยู่มุมบนสุด มีคนจนเป็นฐานอยู่ข้างล่าง และผู้ประกอบการระดับกลางที่เป็นคนส่วนใหญ่อยู่ตรงกลาง

ส่วนที่ตลิ่งชันนั้น เป็นพื้นที่บุกเบิกใหม่ ที่มีชุมชนดั้งเดิมเป็นองค์ประกอบเล็กๆ เท่านั้น ในขณะที่การผลิต จะเป็นการผลิตพืชไร่ของผู้บุกเบิกเป็นหลัก ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีลักษณะของความเป็นปัจเจกชนค่อนข้างมาก ส่วนในแง่ของเงินทุนที่ใช้ในการผลิตนั้น ได้มาจากการไปทำงานที่ต่างประเทศของบรรดาผู้ประกอบการเอง ในขณะที่ในแง่โครงสร้างทางสังคมที่ตลิ่งชันจะเป็นแบบสี่เหลี่ยมจันท์เป็ยกปูน เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ที่ตลิ่งชันมีที่ดินประมาณ 15-30 ไร่ ที่ เป็นผู้ประกอบการระดับกลางที่มีสัดส่วนถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่และคนจนที่อยู่ที่ปลายทั้งสองด้านของสี่เหลี่ยมจะมีเป็นจำนวนน้อย ส่วนในแง่ระบอบอารมณืความรู้สึกนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับสองพื้นที่ข้างต้น คือมีอารมณืความรู้สึกที่เป็นแบบกึ่งพลเมือง และเนื่องจากการที่จะสามารถไต่ขึ้นไปเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ได้นั้น จำเป็นต้องพึ่งในแง่แรงงานและการเช่าที่ดิน ดังนั้นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ซึ่งแสดงบทบาทในพื้นที่สาธารณะ จึงสร้างเครือข่ายในหมู่บ้านหรือหย่อมบ้านของตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้ประกอบการพืชไร่นั้น ต้องการโครงสร้างฐานเพื่อสนองตอบต่อการผลิตของตน ดังนั้นผู้นำเครือข่ายจึงต้องเข้าสู่การต่อสู้

แข่งขันในพื้นที่ทางการเมือง โดยในระดับหมู่บ้านคือตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในขณะที่ในระดับตำบลนั้น ก็จะมีการสร้างเครือข่ายระดับตำบลของผู้ที่ต้องการขึ้นดำรงตำแหน่ง นายกเทศมนตรี การได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นนี้จะทำให้สามารถที่จะเข้าสู่ทรัพยากร สาธารณะ ซึ่งจะทำให้สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่ายต่างๆ ของ ตนได้

ด้วยเหตุดังนั้น ในพื้นที่ชนบทที่มีบริบทที่แตกต่างกัน เมื่อเข้าสู่ความเป็นสังคมของ ผู้ประกอบการ จึงทำให้แบบแผนทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้น แตกต่างกันไปด้วย

Abstract

“A Study in Change and Democratization Processes in the Lower Northern Region” is a research project focused on understanding the changes occurring in the “rural” areas of Thailand from roughly 1950s to the present. The research analyzes four interrelated axes of change: economic, social, political, and the structure of feelings. It centers on three areas in the province of Sukhothai, namely the Kong Krai Las municipal area of Kong Krai Las district; the sub-district of Wang Luek in Sri Samrong district; and the sub-district of Taling Chan in Baan Dan Lan Hoi district.

Findings indicate that in responding to the incursion of both capital and state power, all three areas have changed in fundamental ways. The municipality of Kong Krai Las, once a thriving river port that later became a land-based trading center has developed a variety of entrepreneurial businesses upon entry into modernity. An economic structure best represented by a diamond shaped diagram, the area has a small number of both big businesses and poor people, represented by the upper and lower points of the diamond, with the majority of mid-level entrepreneurs occupying the vast middle area of the diagram. In terms of changes in the structure of feelings, becoming entrepreneurs requires increased contacts with public spaces and institutions, for example in relation to public service as well as infrastructures that enable and facilitate businesses, enabling the emergence of what may be called semi-civic sentiments which comprises both the pursuit of economic and political self-interests

along with a desire for public services, institutions, and structures responsive to the needs of entrepreneurs like themselves. The latter is expressed through demands made on the state as well as local politicians. Local politicians must demonstrate commitment to public service and are more likely to be trusted if they come from the ranks of mid-level entrepreneurs as they are deemed more responsive to the group's desire for an increased influence over the allocation of public resources at the municipal level. This is the democracy of the Kong Krai Las municipal area.

In the old community of the sub-district of Wang Luek, the established practice of rice farming supplemented by occasional dry field cash crops has given way to commercially-oriented cultivation of both rice and other dry field crops like sugarcane. The emergence of the community's entrepreneurial spirit alongside more modern social relations, like that which occurred in the Kong Krai Las municipality, can be considered a semi-civic sentiment. Local politicians rise from the entrepreneurs' ranks to every level of local government. However, as an old community with kinship ties still prevalent, coupled with a resilient presence of traditional leadership, the established local elites in the sub-district of Wang Luek also manage to maintain their power in local politics by adapting their roles to fit and serve the new semi-civic sentiments and needs of the entrepreneurial community. The community is best represented by a pyramid with the upper-level entrepreneurs and established local leaders at the top, the poor at the bottom, and the mid-level entrepreneurs as the majority in the middle of the diagram.

The sub-district of Taling Chan encompasses an area newly opened up for cultivation, with the small, older community playing only a minor role. The majority of the area comprises dry fields belonging to new farmers whose startup capital derives from wages saved from laboring abroad and whose relationships are therefore more individualistic. The social structure resembles a diamond shaped diagram, as 90% are mid-level entrepreneurs each owning roughly 15-30 Rais of land with a far smaller number of upper-level entrepreneurs and the poor occupying the upper and lower

points of the diagram. Similar semi-civic sentiments exist in Taling Chan as in the two other areas. The ability to rise up the ranks to upper-level entrepreneurship depends on the availability of both rental land and labor and thus networking skills amongst individualistic owners. In order to be elected head of village or assistant village head, rising entrepreneurs must compete to prove their responsiveness to the needs of the community, especially in terms of infrastructure-building. Similarly, to be elected at the district level requires competitive networking between the sub-districts. Attainment of office allows access to resources that leaders can distribute back to their support network of mid-level entrepreneurs.

Thus, similar rise of entrepreneurial communities from varied contexts of previously rural areas translate to diverse emergent political forms and democratic relations.